

Dr. sc. Domagoj Sajter, viši asistent,
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Osijeku

PROCEDURA I PRAKSA RESTRUKTURIRANJA U STEČAJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

UDK: 347. 739 (497.5)

Primitljeno: 20.09.2009.

Pregledni znanstveni rad

Restrukturiranje u stečaju (ili „stečajni plan“) je vrsta stečajnog postupka koja ne rezultira smrću pravne osobe već opstankom i nastavkom poslovanja u više ili manje izmijenjenom obliku. Kao takva, ova vrsta stečajnog postupka ima ekonomski prioritet nad likvidacijom u stečaju. No, u Hrvatskoj se ovaj postupak provodi rijetko, za što je dobrim dijelom odgovorna složena procedura restrukturiranja.

U radu se opisuje procedura restrukturiranja u stečaju u Republici Hrvatskoj, učestalost ovog postupka u praksi, te argumenti protiv korištenja sintagme „stečajni plan“.

Ključne riječi: *stečaj, restrukturiranje, preustroj, stečajni plan*

UVOD

Stečajni je zakon puno više od „običnog“ zakona. Wood (1995.) smatra stečajni zakon konačnim testom je li pravosuđe uopće pravedno: „Stečajni zakon (...) je najprodorniji indikator različitih doktrina koje razdvajaju svjetske pravne sustave u kontekstu financijskog prava. Destruktivna snaga stečaja je ta koja je oblikovala središnja pravila trgovačkog prava, i upravo je stečaj ultimativni test za utvrđivanje je li pojedino pravosuđe sposobno ostvariti svoje shvaćanje pravde, pravičnosti i pravne civilizacije.“¹

U hrvatskom ekonomsko-pravnom okruženju u kolokvijalnom se govoru često podrazumijeva kako otvaranje stečaja predstavlja “konačno rješenje” za tvrtku u poteškoćama kojoj nema spasa. Ovo je posljedica realnosti prakse i iskustva u Hrvatskoj, gdje okončanje stečajnog postupka znači i kraj agonije društva u poslovnim poteškoćama, epilog tjeskobnog razdoblja kojim nastupa smrt pravne osobe.

No, hrvatski Stečajni zakon (NN 4/96, 29/99, 129/00, 123/03, 197/03, i 82/06; nadalje SZ) poznaje ideju rehabilitacije trgovačkog društva, i tumači stečaj ne samo kao nužnost izmirenja dugova, nego i kao novu priliku za dužnika. Ova se

¹ Wood, Ph. R.; **Principles of International Insolvency**, Sweet & Maxwell, London, 1995., citat prenesen iz Wihlberg, Clas; **Insolvency and Debt Recovery Procedures in Economic Development – An Overview of African Law**, United Nations University - WIDER Discussion Paper, 27/2002, str. 1.

‘nova prilika’ sastoji u mogućnosti restrukturiranja i nastavka poslovanja i nakon stečaja.

Restrukturiranje u stečaju (u suvremenoj formi) prvotno je uvedeno 1978. godine u SAD-u, te su se nakon nekoliko desetljeća i drugdje uvidjele prednosti ove procedure. Tijekom 1990-tih velik dio država u svijetu zaokrenule su svoje stečajne zakone u smjeru veće zaštite dužnika (prikaz kod npr. Westbrook, 2001.), te su uvele neku vrstu modela restrukturiranja u stečaju.

Hrvatski je SZ najvećim dijelom preuzet iz njemačkog istovrsnog zakona i prenosi tamošnje tendencije, odnosno favorizira vjerovničku stranu stečajnog procesa. Njemački zakon nudi ograničene mogućnosti restrukturiranja, kao što je primijetio Kaiser (1996.): „Zahtjev da se preda kompletan plan restrukturiranja u vrijeme pokretanja stečaja, te činjenica kako ne postoji automatska obustava potraživanja vjerovnika osuđuju na propast reorganizaciju dužnika pod nadzorom suda u Njemačkoj.“² Podaci pokazuju kako je statistika opstanaka dužnika nakon stečaja i u Hrvatskoj jednako minorna.

RESTRUKTURIRANJE U STEČAJU, PREUSTROJ, ILI „STEČAJNI PLAN“?

Od posljednjih promjena SZ-a (NN 82/2006) proces restrukturiranja u stečaju naziva se ‘stečajni plan’, i to je zapravo doslovni prijevod njemačkog izvornika (*Insolvenzplan*). Dakle, radi se ne samo o transferu njemačkih pravnih rješenja, nego i o „prepisivanju“ njemačkog pojmovnika.

Ne ulazeći u duh njemačkog jezika i tamošnje značenje riječi *Insolvenzplan*, može se ustvrditi kako doslovan prijevod na hrvatski nije dobro rješenje jer implicira kako se klasični stečajni postupak (likvidacijski, odnosno onaj kod kojeg se rasprodaje sva imovina i zatvara društvo) odvija neplanski – valda stihijski, kaotično, i bez reda. Ovo ne odgovara istini, jer SZ detaljno uređuje kako će se stečaj provoditi, tko, kada, i što smije i može raditi u stečajnom postupku.

Stečajni bi upravitelj nakon imenovanja trebao napraviti plan provedbe stečaja za svako trgovačko društvo u stečaju kod kojeg je imenovan upraviteljem jer je to naprosto dio njegovog posla, osobito stoga što je vremenski horizont provedbe stečaja relativno kratak, te on mora raditi efikasno i brzo. Budući da stečaj mora biti zaključen godinu i pol dana nakon održavanja izvještajnog ročišta³ stečajni upravitelj bi trebao napraviti *stečajni plan* i u klasičnom (likvidacijskom) stečajnom postupku, odnosno plan u kojem će definirati faze provedbe postupka (ciljeve, način izvedbe, potrebno vrijeme, potrebne resurse, itd.) kako bi na vrijeme mogao

² Kaiser, Kevin M J.; **European bankruptcy laws: Implications for corporations facing financial distress**, Financial Management, Tampa, Vol. 25, Iss. 3; 1996., str. 67.

³ čl. 27 SZ

izvršiti svoju obvezu unovčenja imovine stečajnog dužnika, upravo jer je pritisnut vrlo ograničenim vremenskim rokom.

Iz navedenoga je jasno kako je *stečajni plan* sasvim neodređena pravna formulacija koja u praksi može značiti više toga, pa tako i uobičajeno planiranje pri rasprodaji i unovčenju imovine, odnosno planiranje u tijeku onoga što se u statistici naziva „smrt trgovačkog društva“⁴. Stečajni plan može biti i plan raspodaje dužnikove imovine, plan diobe, plan razvrstavanja vjerovnika, itd⁵.

U ovom se radu iz prethodno navedenih razloga koristi sintagma ‘restrukturiranje u stečaju’ jer kod nje nema dileme o kojem se procesu zapravo radi.

NEKI ASPEKTI RESTRUKTURIRANJA U STEČAJU

Restrukturiranje u stečaju⁶ relativno je nova pojava u hrvatskom stečajnom sustavu, no i hrvatski stečajni sustav nema osobito dugu tradiciju jer u socijalističko-samoupravljačkom sustavu nije postojao u suvremenoj formi. Instaliran je, dakle u tranzicijskom razdoblju nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, kada je uvođenjem tržišnog kapitalizma postalo razumljivo da trgovačko društvo mora snositi posljedice kako za svoje uspjehe, tako i za neuspjehe.

Restrukturiranje u stečaju proces je sveobuhvatne revizije i sanacije poslovanja stečajnog dužnika, a rezultira opstankom trgovačkog društva u manje ili više izmijenjenom obliku. Obuhvaćen je Stečajnim zakonom (i u širem smislu stečajnim pravom), jer je dio stečaja i u tom obliku ne postoji izvan stečajnog postupka⁷. Kao takav čini alternativu „običnom“, klasičnom, ili likvidacijskom

⁴ Eurostat objavljuje podatke o mortalitetu trgovačkih društava, u smislu zatvaranja nakon stečaja.

⁵ Koliko je sintagma „stečajni plan“ zaživjela u hrvatskom jeziku dovoljno pokazuje činjenica kako pri stečaju američkog General Motorsa u lipnju 2009. (jedan od najvećih stečajnih dužnika uopće) u medijima apsolutno nitko nije naveo kako se radi o „stečajnom planu“, nego su gotovo svi izvještavali kako se radi o „zaštićenom stečaju“ (npr. uredništvo središnjeg Dnevnika HRT-a od 01.06.2009., kao i brojni drugi).

⁶ Moguće je restrukturirati tvrtku i izvan stečaja, ali je ovaj proces potpuno drugačiji po svojim karakteristikama jer nije podložan Stečajnom zakonu, niti je njime propisan, i što je najvažnije – u restrukturiranju *izvan* stečaja glavnu riječ vodi uprava društva zajedno s vlasnicima društva, te oni odlučuju o svim aspektima provedbe restrukturiranja, dok je u stečaju uprava smijenjena i njeno mjesto zauzima upravitelj.

Kod restrukturiranja u stečaju u prvom su planu vjerovnici koji samostalno odlučuju o tome hoće li se (i kako će se) restrukturiranje provesti, a uprava je smijenjena i njeno je mjesto zauzeo stečajni upravitelj. Pored toga otvaranjem stečaja vlasnici tvrtke postali su praktično vjerovnici, jer imovina dužnika od trenutka otvaranja stečaja pripada njima, a ne prijašnjim vlasnicima ili dioničarima. Dakle, nad restrukturiranjem *izvan* stečaja tijela dužnika (uprava, nadzorni odbor) imaju potpunu kontrolu i slobodu biranja načina izvedbe restrukturiranja, dok u stečaju navedena tijela imaju minimalna prava i ne mogu upravljati stečajnim postupkom, pa ni restrukturiranjem. Naravno, postoji iznimka, a to je ukoliko se restrukturiranje u stečaju provodi pod osobnom upravom (koliko je poznato, ovakav slučaj u Hrvatskoj praksi nije zabilježen)

⁷ Bespredmetno je stoga uvođenje općeg izraza ‘insolventijsko pravo’ pod izlikom da stečajni plan nije obuhvaćen terminom stečaj kao što to predlažu neki stručnjaci.

stečajnom postupku, koji nakon rasprodaje imovine dužnika rezultira zatvaranjem i prestankom postojanja (smrću) trgovačkog društva.

Restrukturiranje je iznimno kompleksan ekonomsko-pravni proces, od donošenja odluke o tome može li se i kako će se uopće provesti, do ponovnog osmišljavanja novog koncepta poslovanja s kojim bi dužnik trebao postati uspješan. U ovom alternativnom stečajnom postupku valja voditi računa o brojnim aspektima koje uređuju i propisuju razni zakoni (Stečajni, Ovršni, Zakon o radu, Zakon o trgovačkim društvima, Zakon o obveznim odnosima, itd.), te Barbić ističe kako je restrukturiranje u stečaju „vjerojatno najslabiji pravni zahvat uopće.“⁸

Restrukturiranje ekonomski gledano ima daleko učinkovitiji ishod od likvidacije u stečaju, jer trg. društvo opstaje nakon restrukturiranja, nastavlja se s djelatnošću bez tereta insolventnosti i/ili prezaduženosti, zadržavaju se radna mjesta, sačuvana je vrijednost imovine (jer se u stečaju imovina dužnika redovito rasprodaje ispod realne cijene), poslovanjem se stvara prihod za radnike i njihove obitelji, a plaćanjem poreza i drugih davanja omogućuje se funkcioniranje lokalne zajednice i države u cjelini. Dika također uočava kako „reorganizacija ima stanoviti funkcionalni prioritet pred stečajem“⁹. Stoga valja promovirati ovaj postupak i učiniti ga jasnijim, primjenjivijim, i jednostavnijim.

ELEMENTI PLANA RESTRUKTURIRANJA U STEČAJU

Plan restrukturiranja je složeni elaborat koji se sastoji od pripreme i provedbene osnove¹⁰, te od priloga.

Priprema osnova mora sadržavati sve podatke o osnovama i posljedicama plana koji su značajni za donošenje odluke vjerovnika o planu i za njegovu sudsku potvrdu. U pripremljenoj osnovi stečajnoga plana navode mjere koje su poduzete prije otvaranja stečajnoga postupka ili se još trebaju poduzeti kako bi se stvorili temelji za ostvarivanje prava sudionika¹¹. Ondje treba realno i objektivno prikazati stanje dužnika i sve što se restrukturiranjem namjerava poduzeti, i to na taj način da sudionici već na temelju pripreme osnove mogu donijeti odluku o planu.

SZ vrlo općenito propisuje sadržaj pripreme osnove. Priprema osnova u biti mora sadržavati studiju o izvedivosti i izgledima restrukturiranja i temeljito obrazloženje vizije restrukturiranja. Ondje bi se morali naći podaci o pravnim i imovinskim odnosima stečajnog dužnika, realan prikaz imovine i obveza, podaci na osnovu kojih se može očekivati oporavak poslovanja (ukoliko se poslovanje neće bitno izmijeniti), očekivani epilog i posljedice restrukturiranja, i koraci koji se u kratkom roku moraju učiniti kako bi restrukturiranje bilo izvedivo.

⁸ Barbić, Jakša: **Preustroj dužnika u stečaju**, Zbornik radova sa godišnjeg savjetovanja 'Aktualna pitanja hrvatskog gospodarstva i pravne prakse' u Opatiji 1996., Inženjerski biro, Zagreb, 1996., str. 13.

⁹ Dika, M.: **Insolventijsko pravo**, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1998., str. 6.

¹⁰ čl. 215 SZ

¹¹ čl. 216 SZ

Također, valjalo bi prezentirati i usporedbu razine mogućih namirenja ukoliko bi se predloženi plan realizirao nasuprot iznosima koji se mogu očekivati nakon rasprodaje imovine. Ova usporedba je ključna i o njoj ovisi hoće li se plan prihvatiti ili ne.

Provedbena osnova, kao drugi stup na kojem se temelji plan restrukturiranja, govori kako će se izvesti restrukturiranje. Dakle, pripremna osnova govori *što* se planira učiniti, a provedbena osnova navodi *kako* se to planira izvesti.

Prije svega, u pripremljenoj osnovi navode se izmjene pravnih položaja dužnika i ostalih sudionika u postupku¹², s tim da se ove izmjene ne smiju činiti na štetu pojedinih vjerovnika (osim ako se oni s time izričito slože).

Iako se to ne propisuje izričito, logično je da provedbena osnova sadrži i detaljno razrađen i razjašnjen opis izvedbe restrukturiranja. Naravno, ukoliko plan izrađuje stečajni upravitelj po nalogu vjerovnika te on pri izradi plana utvrdi kako plan nije izvediv, i to valja potkrijepljeno obrazložiti.

Dio provedbene osnove su i tzv. *izjave volje*. Naime, ako se trebaju zasnivati, mijenjati, prenositi ili ukidati prava na stvarima i pravima dužnika, potrebne se izjave volje sudionika mogu unijeti u provedbenu osnovu¹³. Nikome se ne može nametnuti stjecanje udjela u dužniku, kupovina njegove imovine, preuzimanje njegovih obveza, i slično, a izjave volje dokaz su kako su sudionici spremni učiniti navedene ili slične radnje.

Propisano je kako se sudionici u stečajnom planu razvrstavaju u skupine, i to prema kriteriju pravnog položaja¹⁴. Skupine su vrlo bitne jer se glasovanje o planu provodi u ovim skupinama¹⁵, te razvrstavanje vjerovnika u skupine može itekako utjecati na ishod glasovanja. Vjerovnici s različitim pravnim položajem razvrstavaju se u posebne skupine, te se trebaju formirati grupe razlučnih vjerovnika, grupe viših i grupe nižih isplata redova, te grupa u kojoj se nalaze radnici dužnika (osim ako su njihova potraživanja neznatna). Svi sudionici pojedine skupine moraju imati jednaka prava i nikoga se ne smije pogodovati, osim ako se s time izričito suglase ostali sudionici¹⁶.

Unutar pojedine skupine mogu se napraviti podskupine po kriteriju „istovrsnosti gospodarskih interesa“¹⁷. Kod ovakvog razvrstavanja mora se navesti koji je to kriterij.

Premda to zakonom nije navedeno, jasno je kako ovo razvrstavanje treba biti dio provedbene osnove. Kako se u provedbenoj osnovi navode izmjene pravnih položaja sudionika, a sudionici su razvrstani u skupine upravo prema svom pravnom položaju, tako će se u provedbenoj osnovi iznijeti i eventualni preraspored

¹² čl. 217 SZ

¹³ čl. 224 SZ

¹⁴ čl. 218 SZ

¹⁵ čl. 239 SZ

¹⁶ čl. 222 SZ

¹⁷ čl. 218 st. 2 SZ

sudionika u skupinama. Pri tom se niti jedan sudionik ne smije premjestiti u skupinu u kojoj bi imao manja prava da se provodi klasičan stečajni postupak, osim ako je on s tim izričito suglasan. Svim sudionicima pojedine skupine moraju se osigurati ista prava¹⁸.

Plan restrukturiranja može biti dopunjen različitim **prilozima**. Obvezni prilozi su pregled imovine i obveza, financijski plan i plan rezultata¹⁹, izjave sudionika²⁰, itd., a uz njih se može priložiti i sve drugo što se smatra važnim za izradu i prihvaćanje plana.

RESTRUKTURIRANJE ILI „SMRT“ PRAVNE OSOBE?

Trenutak kada se odlučuje ima li dužniku spasa, ili će se sva imovina rasprodati i dužnikovo ime izbrisati iz registra nije jasno određen Stečajnim zakonom, i ovisi od slučaja do slučaja.

Ukoliko je pokrenut prethodni postupak valja očekivati od privremenog upravitelja da započne s izradom plana ukoliko smatra izglednim opstanak dužnika (premda za to nije dobio nalog vjerovnika).

Na izvještajnom ročištu²¹ stečajni upravitelj mora podnijeti izvješće o gospodarskom položaju dužnika, te posebno treba istaknuti postoje li izgledi da se poslovanje dužnika nastavi i kakve bi učinke nastavak poslovanja imao na namirenje vjerovnika²². Dakle, upravitelj može imati pripremljen plan restrukturiranja već za izvještajno ročište, premda nije dobio nalog za izradu plana, niti je dobio izričit nalog da se plan ne izrađuje i da se dužnik likvidira. Uostalom, upravitelj mora komunicirati s vjerovnicima pri izradi plana, i on već tada iz komunikacije s vjerovnicima može zaključiti koji su izgledi da se plan dopusti i prihvatiti.

No, isto tako stečajni upravitelj može samostalno odlučiti i da se poslovanje trgovačkog društva obustavi, čak i prije izvještajnog ročišta (uz suglasnost odbora vjerovnika ako je taj odbor osnovan)²³. Bitno je naglasiti da prije izvještajnog ročišta stečajni upravitelj ne smije prodavati imovinu dužnika²⁴. Dakle, od otvaranja stečaja do izvještajnog ročišta ne smije se unovčavati stečajna masa.

Budući da tvrtka mora nastaviti poslovanje kako bi se restrukturirala, na prvoj razini odlučivanja o mogućnosti opstanka nalazi se stečajni upravitelj, koji (ako to smatra potrebnim) može obustaviti poslovanje odmah nakon svog imenovanja.

¹⁸ čl. 222 st. 1 SZ

¹⁹ čl. 225 SZ

²⁰ čl. 226 SZ

²¹ Izvještajno ročište je drugo ročište u postupku; održava se nakon ispitnog, s tim da je moguće objediniti ispitno i izvještajno ročište i održati ih odjednom.

²² čl. 155 st. 1 SZ

²³ čl. 157 SZ

²⁴ čl. 158 SZ

Ukoliko to učini sasvim je izlišno razmatrati opciju restrukturiranja, jer je nakon obustave poslovanja vrlo teško poslovanje opet pokrenuti.

Odluku o restrukturiranju trebala bi donijeti skupština vjerovnika na izvještajnom ročištu (ne nužno prvom)²⁵. Ako se ta odluka uopće ne donese, može se sazvati posebna sjednica skupštine vjerovnika najkasnije u roku od šest mjeseci od dana održavanja prvoga izvještajnog ročišta, na kojoj se može donijeti odluka o restrukturiranju²⁶. No, ako se vjerovnici ne mogu dogovoriti o nastavku poslovanja ono će se obustaviti, i pristupit će se rasprodaji imovine i to bez odgovora²⁷.

Stoga, ključno je da vjerovnici dođu do sporazuma i donesu odluku o nastavku poslovanja, jer u suprotnom nema izgleda za opstanak dužnika. Upitno je jesu li vjerovnici sposobni donijeti ovakvu odluku, jer se često ne mogu dogovoriti makar imali zajedničke interese i makar postojali dobri izgledi za restrukturiranje.

Može li dužnik odlučivati o restrukturiranju? U principu, u stečajnom postupku on to ne može. Dužnik smije podnijeti plan samo u jednom trenutku, i to kada podnosi prijedlog za otvaranje stečaja. Dakle, zajedno s prijedlogom za otvaranje stečaja dužnik smije podnijeti i plan restrukturiranja, ali kad se tečaj otvori i stečajni postupak započne dužnik više nema pravo glasa i njegovo mjesto i funkciju zauzima stečajni upravitelj.

PROCEDURA ODLUČIVANJA O PRIHVAĆANJU PLANA RESTRUKTURIRANJA

Proces odlučivanja je složen, i najveći dio odredbi Stečajnog zakona o planu restrukturiranja odnose se na uređivanje načina glasovanja o planu. Odlučivanje o (ne)prihvaćanju gotovog, izrađenog plana restrukturiranja može imati i sedam faza.

1.) U prvoj fazi o planu odlučuje sudac. Kada se plan izradi i preda stečajnom sucu on će prije svega ispitati njegovu formalnu stranu i jesu li restrukturiranje vjerovnici uopće dopustili. Naime, vjerovnici mogu odlučiti da nema ni potrebe ni izgleda da se plan restrukturiranja provede²⁸. Podnošenje plana unatoč volji vjerovnika, pa makar plan bio iznimno dobar i izvediv, nije dopušteno.

Sudac će stoga u prvoj fazi plan odbaciti i bez glasovanja ako nisu poštivani propisi o pravu na podnošenje i sadržaju plana te ako podnositelj plana taj nedostatak ne može otkloniti (ili ga ne otkloni unutar primjerenoga roka koji mu je sud odredio); zatim ako očito nema izgleda da plan koji je dužnik podnio vjerovnici prihvate ili sud potvrdi; ili ako se prava koja bi sudionici trebali steći

²⁵ čl. 38e st. 1 toč. 4 SZ

²⁶ čl. 155a st. 2 toč. 5 SZ

²⁷ čl. 155b st. 1 SZ

²⁸ čl. 155a st. 2 SZ

prema provedbenoj osnovi plana koji je dužnik podnio očito ne mogu ostvariti²⁹.

No, što ako vjerovnici nisu izričito zabranili restrukturiranje, ali nisu ni dali nalog upravitelju da izradi plan? Stečajni zakon u tom pogledu nije sasvim jasan. Valja smatrati da je plan u tom slučaju dopušten, jer je stečajni upravitelj pozvan brinuti se o potraživanjima vjerovnika te se može pretpostaviti kako je takav plan izraz prije svega njegove brige za namirenje vjerovničkih potraživanja, a zatim i brige za opstankom dužnika. Utoliko nema zapreke da se o takvom planu raspravlja. Uostalom, ako se s takvim planom kojega vjerovnici nisu izričito zabranili (ali nisu niti dali nalog za njegovu izradu) vjerovnici ne slažu, mogu glasovati protiv njega i tako ga ne prihvatiti.

Dužnik smije plan podnijeti samo zajedno s prijedlogom za otvaranje stečaja. Utoliko on mora sve pripreme radnje napraviti prije stečaja, odnosno u dijalogu s vjerovnicima razmotriti postoji li mogućnost restrukturiranja njihovih potraživanja. U tijeku izrade plana neki od tih vjerovnika može predati prijedlog za otvaranje stečajnog postupka, i time zapečatiti sudbinu plana prije negoli ga je dužnik stigao izraditi.

Valjalo bi dopustiti dužniku koji predlaže otvaranje stečaja i predlaže stečajni plan da u određenom vremenskom razdoblju (npr. mjesec dana) izradi plan i podnese ga na razmatranje. U tom vremenskom razdoblju dužnik ne bi smio raspolagati svojom imovinom i ne bi ju smio otuđiti. Sudac bi dužnikov prijedlog za odgodu unovčenja imovine za vrijeme izrade plana odbacio ako je sasvim jasno da se plan neće prihvatiti, ili ako je imovina dužnika nedovoljna. Ukoliko bi dužnik u navedenom vremenskom razdoblju umanjio svoju imovinu trebalo bi ga oštro sankcionirati, jer je vremenski period namijenjen za pripremu plana restrukturiranja protratio i dodatno smanjio izgleda za njegovo prihvaćanje. Ovim bi se učinila distinkcija između poštenih i nepoštenih stečajeva, te bi se poštenim dužnicima dala mogućnost restrukturiranja u stečaju.

Sudac bi valjao dobro razmotriti je li razdoblje odgode unovčenja nepotrebno prolongiranje agonije i neizbježne likvidacije, ili realna opcija kojoj treba dati šansu. Suci bi trebali biti dovoljno kompetentni da donesu ispravnu odluku, a u tome im mogu pomoći sudski vještaci, revizori, konzultanti, i drugi stručnjaci.

2.) Ukoliko je plan prošao prvu fazu, u drugoj fazi stečajni sudac poziva pojedine sudionike stečajnog postupka da se izjasne o planu. Ti sudionici su odbor vjerovnika (ako je osnovan), dužnik pojedinac (ako je plan podnio stečajni upravitelj), i stečajni upravitelj (ako je plan podnio dužnik)³⁰.

Sudac može (ali i ne mora) na izjašnjenje o planu pozvati i državna tijela nadležna za predmet poslovanja dužnika, te gospodarsku, odnosno obrtničku komoru. Izjave i mišljenja ovih sudionika nisu obvezujuća za suca, no svakako mogu utjecati na donošenje njegove konačne odluke.

Jasno, ukoliko je plan podnio stečajni upravitelj za dužnika koji je pravna

²⁹ čl. 227 st. 1 SZ

³⁰ čl. 228 st. 1 SZ

osoba, a u postupku nije imenovan odbor vjerovnika, nikoga se ne mora pozvati na izjašnjavaње. U ovom slučaju druga se faza može i preskočiti.

3.) U trećoj fazi stečajni vjerovnici glasuju o planu. Pravo glasa imaju oni vjerovnici koji i inače imaju pravo glasa u skupštini vjerovnika, osim onih na čije tražbine plan ne djeluje. Dakle, pri odlučivanju o planu restrukturiranja pravo glasa nemaju oni vjerovnici čija prava restrukturiranjem nisu izmijenjena.

Razlučni vjerovnici imaju pravo glasa ukoliko im je dužnik i osobno odgovoran, te ako se odreknu prava na ovrhu u stečaju, ili ako se njome nisu dovoljno namirili. No, ako njihovo pravo plan ne izmjenjuje, niti oni o planu ne mogu odlučivati.

Vjerovnici kojima je tražbina osporena nemaju pravo glasa. Iznimno, može im se dati pravo glasa ako se na ročištu tako dogovore upravitelj i nazočni vjerovnici. Ako se oni ne mogu dogovoriti odluku o pravu glasa donosi sudac³¹.

Za prihvaćanje plana u trećoj fazi potrebna je dvostruka većina. Smatrat će se da su vjerovnici prihvatili plan:

1. ako je u svakoj skupini za plan glasovala većina nazočnih vjerovnika (s tim da ukoliko u glasovanju ne sudjeluje niti jedan vjerovnik pojedine skupine, smatrat će se da je ta skupina pristala na plan³²), i
2. ako zbroj tražbina vjerovnika koji su glasovali za plan dvostruko premašuje zbroj tražbina vjerovnika koji su glasovali protiv toga da se plan prihvati³³.

No, smatrat će se da je pojedina glasačka skupina prihvatila plan i kada je većina u toj skupini bila protiv plana, i to:

- a) ako je većina ostalih glasačkih skupina plan prihvatila s potrebnom većinom,
- b) ako vjerovnici te skupine stečajnim planom nisu stavljeni u lošiji položaj od onoga u kojem bi bili da plana nema, i
- c) ako primjereno sudjeluju u gospodarskim koristima koje bi sudionicima trebale pripasti na temelju plana³⁴.

Ovo konkretno znači da ukoliko postoji npr. 11 skupina dovoljno je da njih 6 prihvati plan, s tim da ostalih 5 ne smiju planom biti stavljeni u lošiji položaj od onog u kojem bi bili da se provodi klasični stečajni postupak. Također, sudionici i tih 5 skupina trebaju primjereno sudjelovati u gospodarskim koristima.

Što zapravo znači „*primjereno sudjelovati u gospodarskim koristima*“? Smatra se da „*primjereno sudjelovanje vjerovnika neke skupine u gospodarskim koristima*“ postoji:

³¹ čl. 38d st. 4 SZ

³² čl. 242 st. 3 SZ

³³ čl. 240 st. 1 SZ

³⁴ čl. 241 st. 1 SZ

- a) ako ni jedan drugi vjerovnik ne bi trebao primiti više od njegove tražbine,
- b) ako imovinsku korist ne bi primio ni vjerovnik koji bi u slučaju da plana nema bio u isplatnom redu iza vjerovnika te skupine, niti dužnik ili osoba koja u njemu ima udjela,
- c) ako se ni jedan od vjerovnika koji bi u slučaju da plana nema bio u istom isplatnom redu s vjerovnicima te skupine, ne stavlja u bolji položaj od onoga u kojem se nalaze ti vjerovnici³⁵.

Pojednostavljeno rečeno, vjerovnici prethodno navedenih 5 skupina (koje su plan odbile) će primjereno sudjelovati u gospodarskim koristima ako se ostalih 6 skupina (ili dužnik i s njim povezane osobe) ne bi planom okoristili više od njih, i to usporedivo s onim što bi primili da plana nema.

Nitko ne smije iskoristiti restrukturiranje da njime dobije više od onoga što mu pripada, i to na račun drugih vjerovnika, već svi trebaju sudjelovati u koristima koje nosi plan restrukturiranja. Ovo je pravilo (među ostalima) hrvatski SZ preuzeo iz njemačkog *Insolvenzordnung*, a njemački zakon iz američkog poglavlja 11.

Što se tiče vjerovnika nižih isplatnih redova, njihova se potraživanja u praksi najčešće otpisuju, i smatra se da su oni plan prihvatili. Njihova potraživanja prestaju ako se to tako planom odredi, ili silom zakona³⁶, a osobito u slučaju ako se prema planu ni vjerovnici viših redova neće u potpunosti namiriti³⁷.

4.) Nakon što su plan prihvatili vjerovnici, u četvrtoj fazi dužnik se može usprotiviti i prigovoriti. No, čak i ako dužnik prigovori plan se može prihvatiti, i to pod dva uvjeta:

- a) ako dužnik planom nije stavljen u teži položaj od onoga u kojem bi bio da plana nema, te
- b) ako niti jedan vjerovnik ne dobiva gospodarsku korist koja prelazi puni iznos njegovog potraživanja³⁸.

Ukoliko on pismeno ili usmeno ne prigovori, plan se prihvaća i prelazi u sljedeću fazu odlučivanja.

5.) U sljedećoj, petoj fazi, nakon što plan prihvate vjerovnici i nakon što dužnik na plan pristane, sudac će saslušati stečajnoga upravitelja, odbor vjerovnika (ako je on osnovan), i dužnika³⁹.

Ova zakonska odredba nije ni detaljna ni sasvim jasna. Pretpostavlja se da će ovo saslušanje biti konzultativnog karaktera i da će sudac zatražiti mišljenja od navedenih tijela o prihvaćenom planu. Njihovo mišljenje za suca nije obvezujuće, ali može imati utjecaj na sučevu konačnu odluku o planu.

³⁵ čl. 241 st. 2 SZ

³⁶ čl. 221 SZ

³⁷ čl. 242 st. 1 SZ

³⁸ čl. 243 st. 2 SZ

³⁹ čl. 244 st. 2 SZ

6.) U nekoj od prethodnih faza sudionici stečajnog postupka mogu zahtijevati da se nešto izvrši ili učini prije nego se plan potvrdi. Te činidbe ili mjere su pretpostavka za potvrdu plana, i moraju se ispuniti kako bi se plan potvrdio⁴⁰. U šestoj fazi provjerava se jesu li ove činidbe ili mjere izvršene.

Vjerovnici mogu zahtijevati od dužnika (primjerice) otpuštanje viška radnika, povećanje kapitala, izmjenu proizvodnog plana, realizaciju kredita, ili bilo što drugo što smatraju potrebnim kako bi se plan realizirao.

Ova faza nije propisana kao obvezna, i njena provedba također ovisi od slučaja do slučaja.

7.) Kada je plan prošao sve prethodne faze, u posljednjoj, sedmoj fazi o planu opet odlučuje sudac. Stečajni zakon propisuje da sudac može uskratiti potvrdu plana i nakon što plan prihvate vjerovnici i dužnik na plan pristane, i nakon što su u šestoj fazi ispunjene pretpostavke za njegovu potvrdu⁴¹. Sudac će to učiniti ako su povrijeđene zakonske odredbe u nekoj od prethodnih faza, npr. ako glasovanje nije provedeno sukladno pravilima, ako je većina postignuta na nedopušten način, ako neki vjerovnici sudjeluju u neprimjerenim koristima, ako je bilo koji od vjerovnika stavljen u lošiji položaj od onoga u kojem bi bio da plana nema (a on sam se s tim nije suglasio), itd.⁴²

Konačno, ukoliko odluči potvrditi plan sudac donosi rješenje o potvrdi stečajnog plana i restrukturiranje može započeti.

Sasvim je očito kako je procedura složena. Potreban je velik napor kako bi se vjerovnici složili oko toga hoće li se restrukturiranje uopće provoditi. Potom je potrebno uložiti mnogo truda da se izradi kvalitetan plan restrukturiranja. Konačno, valja izraditi plan prihvatiti i potvrditi u (do) sedam faza. Stoga ne čudi kako se u Hrvatskoj provodi vrlo malo restrukturiranja u stečaju, kako je prikazano u daljnjem tekstu.

Zaista, potrebno je „tragati za jednostavnijim i hrvatskim mogućnostima i potrebama primjerenijim modelima sanacije i preustroja stečajnih dužnika od onih koje omogućava institut stečajnoga plana onakav kako je sada impostiran“⁴³.

UČESTALOST RESTRUKTURIRANJA U STEČAJU U REPUBLICI HRVATSKOJ

Kako bi se pronašao način opstanka dužnika i nakon stečaja u Hrvatskoj se tragalo za alternativnim opcijama spašavanja stečajnog dužnika. Jedno od rješenja postojalo je u bivšoj Glavi 2A (čl. 163a do 163i) SZ, kojom se uređivala prodaja dužnika kao cjeline. U imovinu dužnika mogli su ući i ugovori o radu, ugovori o

⁴⁰ čl. 245 SZ

⁴¹ čl. 244 st. 1 SZ

⁴² čl. 246 SZ

⁴³ Dika, M. et al.: *Četvrta novela stečajnog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 63.

djelu, i sl., te su se na taj način kupovinom cjelokupne imovine dužnika preuzimali i zaposlenici, čime su se zadržavala radna mjesta. Stoga kada se prodavala imovina dužnika u cijelosti vodilo se računa i o socijalnom momentu, te je zajedno s imovinom poduzeća kupac preuzimao i zaposlenike⁴⁴.

U tom smislu treba razlučiti kako se opstanak trgovačkog društva mogao dogoditi ne samo kroz restrukturiranje, nego je društvo na određeni način moglo opstati i nakon brisanja društva iz registra primjenom (sada ukinute) glave 2A SZ.

Hrvatska praksa je poznavala ovaj oblik opstanka trgovačkog društva, te se ovaj oblik opstanka društva primjenjivao čak i češće od restrukturiranja (stečajnog plana). No, u konačnom prijedlogu izmjena i dopuna Stečajnog zakona 2006 godine potpuno se ukinula mogućnost prodaje imovine dužnika kao cjeline uz sljedeće obrazloženje:

„Prodaja imovine dužnika kao cjeline je ocijenjena je kao komplicirano i neprovedivo zakonsko rješenje. Nejasna je svrha toga instituta, jer ako netko želi biti kupac dužnikovog poduzeća i preuzeti zaposlenike, na što se svodi ovaj institut, to može ostvariti po ostalim, postojećim odredbama SZ-a o unovčenju dužnikove imovine (i odredbama Zakona o radu o prijenosu ugovora o radu). Institut je zapravo “stečajni plan”, jer u određenoj mjeri mijenja i zadire u pravo i položaj pojedinih vjerovnika, ili ih pak uređuje na način različit od općih odredbi. U praksi ovaj institut nije postigao očekivanu svrhu. U praksi hrvatskih sudova provedene su tek dvije – tri prodaje, sa dvojbenim ishodom. Stoga je ove odredbe potrebno brisati.“⁴⁵

Koliko je u Hrvatskoj zaista bilo prodaja dužnika kao cjeline može se promotriti u tablici 1. koja prikazuje rezultate ankete trgovačkih sudova o opstanku trgovačkih društava nakon stečajnog postupka u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2006. godine. Na žalost, na trgovačkim sudovima u Hrvatskoj ne vodi se evidencija vrste stečajnog postupka (redovan stečajni postupak / restrukturiranje u stečaju / prodaja dužnika kao cjeline), te se stoga svi podaci nisu mogli prikupiti. No, nakon provedenih intervjua sa pojedinim upraviteljima stečajnih pisarnica i tajnicima pojedinih trgovačkih sudova sa sigurnošću se može reći kako su ove brojke na svim sudovima vrlo male.

⁴⁴ Primjerice, preuzimajući imovinu Diokom-a d.d. u stečaju iz Splita novi je vlasnik preuzeo oko 800 ugovora o radu, a kod Jadrankostila d.d. Split na isti je način oko 200 zaposlenika zadržalo radna mjesta.

⁴⁵ Konačni prijedlog izmjena i dopuna zakona o stečaju, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, lipanj 2006., str. 50.

Tablica 1. Učestalost nelikvidacijskih stečajnih postupaka u Hrvatskoj u razdoblju od 2000. do 2006. godine⁴⁶

TRGOVAČKI SUD	RESTRUKTURIRANJE	PRODAJA DRUŠTVA KAO CJELINE
OSIJEK	N ^x	N
SL. BROD	N	N
BJELOVAR	0	0
VARAŽDIN	2	0
SISAK*	0	1
ZAGREB	1	N
KARLOVAC	2	4
PAZIN**	0	0
RIJEKA	1	2
DUBROVNIK***	0	1
ŠIBENIK****	0	1
ZADAR*****	1	2
SPLIT	N	N

N = podatak nije dostupan
^x podatak nije poznat; iz neformalnih izvora saznaje se o 4 provedena restrukturiranja
* započeo s radom u studenom 2002. g., prethodno nadležan sud u Zagrebu
** započeo s radom u siječnju 2006., prethodno nadležan sud u Rijeci
*** započeo s radom u veljači 2003. g., prethodno nadležan sud u Splitu
**** započeo s radom u srpnju 2002. g., prethodno nadležan sud u Splitu
***** započeo s radom u kolovozu 2002. g., prethodno nadležan sud u Splitu

Ostaje sporno je li bilo potrebno određene odredbe Stečajnog zakona ukidati ako se u praksi ne koriste dovoljno, ili ih je potrebno dodatno protumačiti, razjasniti i učiniti prihvatljivijima i primjenjivijima, te na taj način ostaviti još jedna vrata otvorena za mogućnost opstanka dužnika. Također, iz rezultata ankete u tablici 1 vidljivo je kako je broj prodaja imovine dužnika kao cjeline u praksi ipak bio veći od „svega tri slučaja s problematičnim ishodom“⁴⁷.

ZAKLJUČNO RAZMATRANJE

Restrukturiranje u stečaju smatra se ključnim i prvim ekonomskim principom stečaja. LoPucki i Doherty (2007.)⁴⁸ pokazuju kako se u SAD-u restrukturiranjem u stečaju uspije u prosjeku zadržati 80 do 91% knjigovodstvene vrijednosti stečajnog

⁴⁶ Izvor: Sajter, D., 2008., str. 172.

⁴⁷ Dika, M.: *Četvrta novela stečajnog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2006., str. 47.

⁴⁸ LoPucki, Lynn; Doherty, Joseph; *Bankruptcy Fire Sales*, Michigan Law Review, Vol. 106 Issue 1, 2007, str. 1-59

dužnika, dok se likvidacijom u stečaju upriliči prosječno 35% knjigovodstvene vrijednosti stečajnog dužnika. Dakle, rasprodajom se nepovratno uništi i više nego dvostruki iznos vrijednosti koji se uspije zadržati restrukturiranjem u stečaju⁴⁹.

Izborom Njemačke kao uzora za hrvatski stečajni sustav implicitno je odlučeno i kako će se u Hrvatskoj provoditi malen broj restrukturiranja u stečaju. U Njemačkoj se provodi i preko deset puta manje restrukturiranja u stečaju negoli primjerice u Velikoj Britaniji, SAD-u, ili Francuskoj. Oko 0,13% trgovačkih društava u stečaju u Njemačkoj ne bude likvidirano u stečaju, odnosno u stečaju se uspiju restrukturirati, a oko 99,87% trgovačkih društava u stečaju se likvidira u Njemačkoj⁵⁰. Stoga se može reći kako i hrvatska statistika u stopu slijedi njemačku.

Ipak, valja uočiti kako je u Hrvatskoj praktična situacija u mnogome drugačija. Naime, SZ formalno štiti vjerovnike, ali se brojni stečajevi u praksi uopće ni ne pokreću, iako postoje važeći stečajni razlozi. Nad svega oko 5% insolventnih pravnih osoba otvara se stečajni postupak, a ostalima se tolerira poslovanje u dubokoj insolventnosti⁵¹. Vjerovnici često opravdano tvrde kako su zaštićeni samo na papiru. Stoga bi zakon trebalo i reformirati, ali ga se i pridržavati.

U stečajnom postupku u Hrvatskoj stečajni upravitelji igraju vrlo važnu ulogu; oni operativno provode cjelokupnu proceduru i upravljaju dužnikom do zaključenja procesa. Stečajni upravitelji trebali bi iznimno dobro poznavati stečajni postupak, i morali bi biti osposobljeni za kvalitetnu provedbu analize poslovanja dužnika. Ukoliko nakon provedene analize uvide da postoji mogućnost opstanka dužnika, ovu opciju trebaju prezentirati vjerovnicima i zorno im prikazati koliko bi novaca mogli dobiti rasprodajom imovine dužnika, a koliko mogu očekivati ako se dužnik restrukturira. Dakle, vjerovnici ne moraju biti osobito „suosjećajni“ i biti simpatizeri stečajnog dužnika (u bilo kojem smislu) da bi prihvatili plan, nego trebaju racionalno procijeniti mogu li se više naplatiti rasprodajom imovine dužnika, ili restrukturiranjem njegova poslovanja, njegove imovine i obveza, te namiriti svoja potraživanja uz očekivanih budućih novčanih tijekova.

Jasno, kod mnogih dužnika ne postoji nikakva mogućnost reorganizacije, vrjednija imovina je već otuđena, i preostaje jedino provesti skraćeni stečajni postupak u kojem se stečaj otvara i odmah zaključuje. Ovo se u brojnim slučajevima događa upravo zato što se stečaj odgađa. Tijekom tog odgađanja imovina se „otapa“, a kvalitetni zaposlenici (koji su temelj i noseći stupovi svakog trgovačkog društva) odlaze kod drugih poslodavaca.

Stoga, kako bi se restrukturiranje u stečaju uopće moglo razmatrati ključno je stečaj otvoriti na vrijeme. No, vlasnici i menadžeri će odgađati stečaj ukoliko u stečaju neće dobiti baš ništa, odnosno ako stečajem gube sve (kao što je to u Hrvatskoj predodređeno SZ-om). Potrebno je stoga poštenim stečajnim dužnicima

⁴⁹ Nešto manje brojke prikazuju Alderson i Betker (1995.), no tendencija je ista: navedeni autori tvrde kako se likvidacijom u prosjeku izgubi oko trećine vrijednosti koju društvo ima kao cjelina.

⁵⁰ Prema podacima iz 1996. – noviji podaci u vrijeme izrade ovog rada nisu bili dostupni.

⁵¹ Izvor: Sajter, D., 2008., str. 227.

dati određene beneficije i olakšati im mogućnost restrukturiranja, čime bi oni imali barem nekakvu motivaciju za pokretanje stečaja. Premda je u Hrvatskoj nepokretanje stečaja kazneno djelo, ono se u praksi gotovo uopće ne provodi, te u Hrvatskoj ne samo da ne postoji nikakva unutarnja motivacija kod menadžmenta za pokretanje stečaja, već ne postoji ni strah od eventualne penalizacije. Slijedom toga nije neobično što se stečajevi ne pokreću na vrijeme, odnosno kada se napokon otvore dužnik nema više nikakve vrijednije imovine, odnosno sve opcije restrukturiranja u stečaju već davno su presahnule.

Prvi korak kojeg je potrebno učiniti jest distinkcija poštenih i nepoštenih stečajnih dužnika. Vrlo je teško opstati u današnjem poslovnom svijetu, i nije svaki stečaj posljedica prijevara, malverzacija, i izopačenih interesa. Valja primjereno penalizirati nepoštene dužnike, a poštenima omogućiti određene beneficije u postupku, odnosno olakšati im mogućnost restrukturiranja u stečaju. Time bi poštenu dužnici stekli motivaciju za pravovremeno otvaranje stečaja u situaciji kada je jasno da je stečaj jedini realni izlaz iz akumuliranih problema.

Samu proceduru restrukturiranja u stečaju potrebno je pojednostaviti i dati mogućnost poštenom dužniku da izradi i podnese plan restrukturiranja i nakon otvaranja stečajnog postupka, te da vjerovnici pod supervizijom suca odluče o eventualnom restrukturiranju. Tijekom razdoblja izrade plana restrukturiranja (npr. 60 do 90 dana) može se uvesti privremeni moratorij na realizaciju prava vjerovnika. Time bi se otvorio stvaran prostor za provedbu restrukturiranja u stečaju, za razliku od sadašnjih, virtualno-teoretskih opcija restrukturiranja koje postoje samo u zakonu, ali su u praksi nepoznanice.

Bibliografija

Alderson, M.; Betker, B.: *Liquidation Costs and Capital Structure*, Journal of Financial Economics, Vol. 39, Iss. 1, 1995., str. 45.-69.

Barbić, J.: *Preustroj dužnika u stečaju*, Zbornik radova sa godišnjeg savjetovanja "Aktualna pitanja hrvatskog gospodarstva i pravne prakse" u Opatiji 1996., Inženjerski biro, Zagreb, 1996.

Dika, M.: *Insolventijsko pravo*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1998.

Dika, M. et al.: *Četvrta novela stečajnog zakona*, Narodne novine, Zagreb, 2006.

Grupa autora: *Konačni prijedlog izmjena i dopuna zakona o stečaju*, Ministarstvo pravosuđa, Zagreb, lipanj 2006.

Kaiser, Kevin M J.: *European bankruptcy laws: Implications for corporations facing financial distress*, Financial Management, Tampa, Vol. 25, Iss. 3; 1996.

LoPucki, L.; Doherty, J.: *Bankruptcy Fire Sales*, Michigan Law Review, Vol. 106 Issue 1, 2007.

Sajter, D.: *Ekonomski aspekti stečaja i restrukturiranja u stečaju*, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet u Osijeku, 2008.

Westbrook, J. L.: *Resolution of Financial Distress – An International Perspective on the Design of Bankruptcy Laws*, Washington, World Bank Institute, 2001.

Wihlborg, C.: *Insolvency and Debt Recovery Procedures in Economic Development – An Overview of African Law*, United Nations University - WIDER Discussion Paper, 27/2002, str. 1.

PROCEDURE AND PRACTICE OF BANKRUPTCY RESTRUCTURING IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Bankruptcy restructuring (or “insolvency plan”, as stipulated in Croatian Bankruptcy law) is a type of insolvency procedure which does not result in the death of the legal person, but in the survival and continuance of the debtor’s business. As such, this kind of procedure has certain economical priority over bankruptcy liquidation. Yet, in Croatia this procedure is conducted rarely, and complicated system of voting and accepting an “insolvency plan” is mostly responsible for this.

This paper presents analyzes the procedure of bankruptcy restructuring in the Republic of Croatia, frequency of this procedure in practice, and arguments against usage of the term “insolvency plan”.

Keywords: *bankruptcy, restructuring, reorganization, insolvency*